

(E)Tuğg.Doç.Dr. Oktay BİNGÖL

ABD Dış Politikasında Değişim Sinyalleri: Küresel Demokratik Liderlik, Çin ve Pekiştirilmiş Çevreleme

ABD başkanları göreve başladıktan bir süre sonra ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinde (UGS) değişiklikler yapar ve yenisini yayımlarlar. Yeni UGS ABD başkanının “doktrini” olur ve Bush Doktrini, Obama Doktrini ve Trump Doktrini gibi isimler alır. UGS’yi Ulusal Savunma Stratejisi gibi diğer temel strateji belgeleri takip eder. Başkanların doktrinleri ABD Büyük Stratejisinin yerine geçmez, hedeflerde, programlarda ve yöntemlerde kısmi değişiklikleri ifade eder. Gözden geçirme süreci Beyaz Saray’dan başlatılır ancak Kongre onayı da gerekli olduğundan yaklaşık altı ayda tamamlanır. Süreci başlatan Başkanın geçici stratejik rehberidir.

Başkan Joe Biden’ın 3 Mart’ta yayımlanan rehberinde, yeni yönetimin uluslararası stratejik görünüm ile güvenlik ve tehdit ortamı konusundaki anlayışı betimleniyor ve ulusal güvenlik öncelikleri tanımlanıyor. Rehber, beş temel ulusal güvenlik sorununu önceliklendirerek şöyle sıralıyor; ulus ötesi güvenlik tehditleri, demokratik normların aşınması, küresel gücün değişen dağılımından (ve Çin’in yükselişinden) kaynaklanan tehditler, liberal uluslararası düzene yönelik zorluklar ve teknolojideki devrimci ilerlemeler. Son dönemlerde siber, yapay zekâ, temiz enerji ve bio-teknolojide devrim yaratan değişimler olduğu, bu alanlardaki üstünlüklerin uluslararası güç dengesini ve ülkelerin refah paylarını etkilediğine ayrıca dikkat çekiliyor.

Biden yönetimi, son on yılda demokratik ülkelerde, yolsuzluk, eşitsizlik, kutuplaşma, popülizm ve hukukun üstünlüğüne yönelik liberal olmayan tehditlerle içeriden meydan okunduğu saptamasını yaparak, Covid-19 kriziyle hızlanan milliyetçi eğilimlerin ve bencil politikaların tüm ülkelerde kalkınmayı, refahı ve demokrasiyi engellediğine işaret ediyor.

Rehberde, önceki dönemde Trump’ın ülkeleri “küreselciler” ve “yurtseverler” olarak sınıflandırması ve ABD’yi ikinci kategoriye sokmaya çalışması yerine, “demokrasiler” ve “otokrasiler” şeklinde gruplama yapılıyor ve ABD’nin demokratik yapısının yeniden inşa edilerek cazibe ve yumuşak güç unsuru olarak öne çıkarılması gereği vurgulanıyor. ABD’nin bu bağlamda önümüzdeki dönemde “Demokrasiler Zirvesi” düzenleyeceği anlaşılıyor. Diğer taraftan Biden’ın uluslararası politikada ABD’nin stratejik ortakları olan demokratik ülkelerle iş birliğini geliştirmesi, otokrasilere ve monarşilere jeopolitik konumlarından dolayı koşulsuz destek ve “açık çek” vermektense ziyade demokratik değerleri benimsemeye teşvik ve gerektiğinde zorlamasının tasarlandığı anlaşılıyor. Bu kapsamda ABD için demokrasileri, konumları ve güçleri ile stratejik ortak ülkeler olarak İngiltere, AB, Avustralya, Yeni Zelanda, Japonya ve Güney Kore sıralanmaktadır. Listeye Vietnam ve Hindistan da dâhil edilmiştir.

ABD'nin ayrıca Orta Doğu'da Suudi Arabistan ve Mısır'ın demokratik değerleri benimsemesini gündemine aldığı görülmektedir.

Rehberde ABD'nin on yıllar öncesinin hegemon konumuna dönüşünün olanaklı olmadığı tespit edilirken paylaşılan değerlere dayalı geleneksel ortaklıkların geliştirilerek, uluslararası kurumlara ve normlara saygılı davranılarak, diplomasiyi öncelikli bir dış politika aracı olarak kullanıp, zorunlu olmayan durumlarda askeri güç kullanımdan kaçınarak ancak gerektiğinde kararlılıkla hareket ederek ABD küresel liderliğinin güçlendirilmesi ve sürdürülmesi gerekliliğine vurgu yapılıyor. Bu çerçevede uluslararası gündemin Çin değil ABD tarafından belirleneceği, BM, NATO ve diğer uluslararası / bölgesel kuruluşlarda ve uluslararası girişimlerde etkinliğin artırılacağı, yük paylaşımın baskı ve tehditten ziyade diplomasi ve teşvik yoluyla yapılacağı öne çıkmaktadır.

Rehberde açıkça, ABD'nin küresel asıl rakibinin Çin olmaya devam edeceği görülmektedir. Çin'in önceki yönetimlerce de çalışılan "çevrelenmesinin", Biden yönetiminin demokrasiler olarak tanımladığı ortaklarla (Japonya, Güney Kore, Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan, Vietnam) doğudan ve güneyden pekiştirilerek devam edeceği, batıdaki açılım mihraklarının ise Orta Asya'nın sürekli istikrarsızlıkları ve Rusya'nın baskın konumu ve dolayısıyla Rusya-Çin rekabetine kapı aralayan dinamiklerle birleşen zorlu fiziki ve beşerî coğrafyanın sınırlanmasına bırakılacağı izlenimi edinilmektedir.

Rehberde Rusya'ya küresel bir rakip olarak yer verilmemiş, siber saldırıları ve istikrar/statüko bozucu eylemlerinin caydırılması ve önlenmesi gereği öne çıkarılmıştır. Burada Biden yönetiminin Rusya ile stratejik silahların sınırlandırılması sürecini devam ettirme hassasiyeti, ABD kurumlarının gayretinin tek rakip (Çin) üzerinde yoğunlaşmasının sağlanması dolayısıyla dış politikada sıklet merkezi tesisi ve Rusya ile Çin rekabetinin derinleştirilmesi düşüncesinin hâkim olduğu değerlendirilmektedir.

Rehber ABD'nin dış politikasının diğer alanlarında sert reel politik zorlamalara başvurmayı tamamen dışlamadan liberal yaklaşımla uyumlu politika seçeneklerine (diplomasi, diyalog, iş birliği, yumuşak güç) öncelik veriyor. Biden yönetiminin sıraladığı uluslararası güvenlik sorunlarının üstesinden gelmek küresel aktörlerin kolektif eylemini gerektiriyor. ABD'nin bu tür çabalarda, en büyük aktörler Çin'in ve Rusya'nın iş birliğini, bir taraftan bu ülkelerle mücadele ederken, nasıl güvence altına alabileceği, aynı anda hem sıfır hem de pozitif toplamı durumları nasıl yönetebileceği soru işaretidir ve yanıtı bu aşamada belirsizdir.

Yukarıdaki tespitlerin Türkiye'yi ilgilendiren önemli yansımalarının olacağı aşikardır. Bu kapsamda bir değerlendirme başka bir yazının konusudur.

Bu belgede yer alan hususların tüm sorumluluğu yazarlara ait olup MSE'ye üyelerini bağlamaz.

Bu belgenin her hakkı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu esasları çerçevesinde MSE'ye aittir.

Alıntılarda <http://merkezstrateji.com/> uzantısının verilmesi, belgenin tamamına ulaşılabilmesi için zorunlu tutulmuştur.